

Теплично-оранжерейний комплекс Уманського національного університету садівництва

Теплично-оранжерейний комплекс Уманського НУС має більш як 200-річну історію та є потужною навчально-науковою базою, завдяки якій було виховано цілу плеяду висококваліфікованих науковців та фахівців.

Історія теплично-оранжерейного комплексу сягає початку розбудови «Софіївки» графом Потоцьким. Як відмічає директор Училища М. Е. Софронов (1910), перші теплиці були побудовані у 1800р., інші – 1840-1860рр., за виключенням односкатної з уклонем на південь.

Перші оранжереї (1800р.) були побудовані разом з літнім будинком за проектом Людвіга Метцеля. Перший поверх літнього будинку слугував зимовою оранжереєю.

У 1859р., з переведенням Головного училища садівництва з Одеси до Умані, в розпорядження Училища було передано Софіївку з господарством, у тому числі з теплицями та оранжереями. Упродовж перших трьох-чотирьох років перебування училища в Умані було закладено парникове господарство та споруджено нові оранжереї й теплиці для тропічних і субтропічних рослин.

У технічному звіті Уманського училища землеробства і садівництва за 1868р. зазначається, що оранжереї мали п'ять відділів, теплиці були представлені – ґрунтовою, трьома ананасними, перськовою, кактусовою, двома перехідними і трьома верхніми – для розведення шпалерного персика, винограду й інших культур.

Загальний вигляд односкатних теплиць (1879р.)

У 1875р. до оранжерей, з боку входу в парк, було добудовано приміщення контори Софіївки (архітектор Першке).

Контора Софіївки (нині приміщення кафедри плодівництва і виноградарства)

В. В. Пашкевич у 1894р. зазначав, що оранжереї й теплиці складаються з 11 відділів, у яких знаходиться до 20000 рослин. У теплицях є відділення для вигонки ананасів, персиків і винограду. Вони односкатні та витягнуті в оду лінію 150 сажнів.

В оранжереях Училища

У звіті Уманського училища садівництва і землеробства до Департаменту землеробства «Про стан господарства» за 1897р. зазначається, що догляд за рослинами у звітному році значно полегшений завдяки добрій їх перезимівлі у відремонтованих оранжереях.

Оранжереї Уманського училища землеробства і садівництва

Станом на 1 січня 1910р. кількість рослин в теплицях і оранжереях складала 19 тисяч екземплярів. У той час теплично-оранжерейний комплекс слугував досить солідною навчально-науковою базою з опанування оранжерейного культивування тропічних і субтропічних рослин, ранньої вигонки квітів, зокрема бузку, троянд, цибулинних рослин тощо. У теплицях та оранжереях, поряд з поширеними видами рослин, культивувалися й рідкісні – камелієві, різні види пальм, лимонні та апельсинові дерева, ананаси, банани й ін.

У 1910р. в Училищі нараховувалось 16 теплиць і оранжерей, одне приміщення для перезимівлі рослин та холодне приміщення для зимівлі кактусів, агав і ін., крім того використовувалось 200 парникових рам. У захищеному ґрунті вирощувались однорічні рослини, пальми, драцени, аруми, попороті, бегонії, цикламени, хризантеми. Дві теплиці були задіяні під вирощування ананасів, де щорічно отримували до 200 плодів ананасів.

Вирощування ананасів у теплицях

У післяреволюційний період господарство Училища зазнало пограбувань і спустошення – з 23 відділень оранжерей і теплиць залишилося лише 11, загальною площею 300 м², проте завдяки самовідданій роботі старшого садівника оранжереї й теплиць Л. О. Казаринова та робітників Д. О. Страйгородського та К. Д. Корчака тропічні й субтропічні рослини були збережені. Як згадує ті часи у своїй біографічно-документальній книзі «Дубова брость» П. К. Лановенко: «... єдине місце в технікумі, де тепло – це оранжерея. Упродовж століття там було зібрано 13 тисяч рідкісних рослин. Для її опалення шукали хмиз по всьому парку. Зносили все, що горить або тліє...». У 1924р. один відділ оранжерейно-тепличного комплексу було добре відремонтовано, у решти – полагоджено пічне опалення.

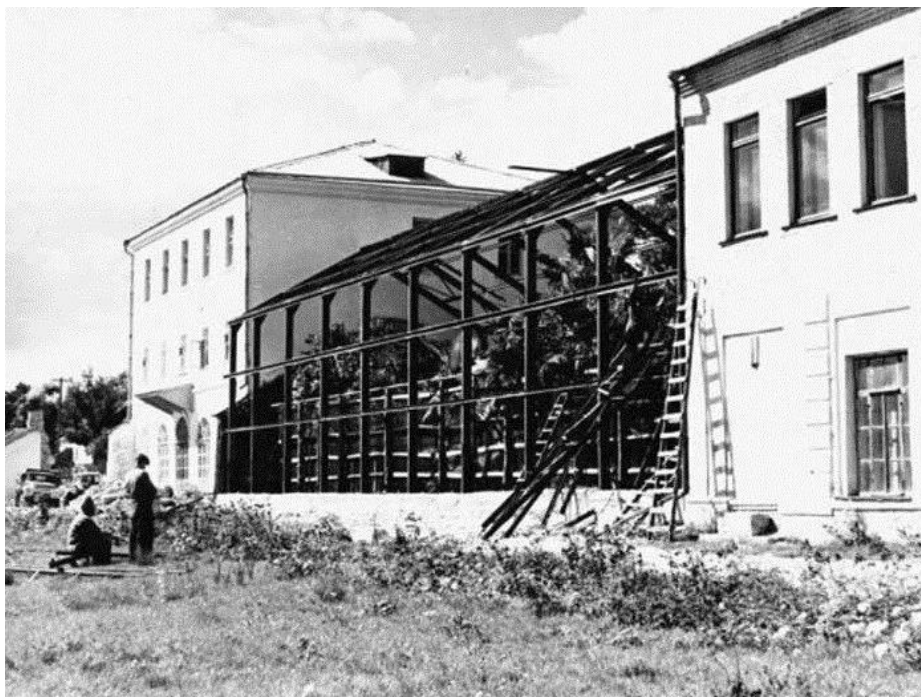

Працівники оранжереї (орієнтовно 1920-30рр.)

Під час Другої світової війни загарбники в оранжереях намагалися облаштувати майстерні з ремонту техніки, зокрема мотоциклів, але завдяки зусиллям садівника Л. О. Казаринова, професора М. М. Шкварука та доцента І. П. Жабикіна оранжереї вдалося уберегти від пограбування і руйнувань.

Станом на 1958р. (Шкварук М., 1958р.) в оранжереях нараховувалось 500 різних ботанічних видів, які склали 11000 рослин. Оранжереї мали 14 відділів протяжністю 250м.

У 1965-1967рр. було виконано реконструкцію оранжерей та теплиць, у літньому будинку добудували третій поверх, а в бувшій конторі Софіївки (нині кафедра плодівництва і виноградарства) – другий поверх.

Реконструкція оранжерей у 1965-1967рр.

У 1984р. в оранжереях та теплицях Уманського СГІ культивувалося 1200 видів рослин (серед них пальми, кактуси, бегонії, аспарагуси, цикламени, фуксії, каланхоє, пеларгонії, фрезії, гіацинти та ін.), для квітництва використовувалось 56 парникових рам.

Оранжереї інституту у 80-х роках

У 90-роки минулого століття, через брак енергоресурсів та пориви тепломережі під час різкого зниження температури, частину колекції рослин теплично-оранжерейного комплексу зберегти не вдалося

У 2005 році було здійснено капітальний ремонт та часткову реконструкцію оранжерей, закладено лимонарій, відремонтовано опалення, проведені ремонтні роботи в теплицях.

Нині загальна площа теплично-оранжерейного комплексу складає близько 1100м².

Сучасний вигляд Літнього будинку з оранжереями (ліворуч і праворуч від будівлі оранжереї)

Загальна площа оранжерей 775м², у тому числі:

– №1 – 255м² (колекція цитрусових: лимони; апельсини, грейпфрути, мандарини, всього понад 34 таксони);

- №2 – 272м² (колекція субтропічних рослин: ківі, хурма, гранат, інжир ,зизифус та ін.);
- №3 – 248м² (знаходиться в стадії реконструкції, передбачається її використання для закладання колекції субтропічних та тропічних плодових і декоративних культур).

Теплиці – загальна площа 324,9м², з них №1 – 72,9м² (колекція сукулентів і ксерофітів); №2 – 57м² (використовується для адаптації декоративних рослин); №3 – 65,1м² (для закалювання рослин); №4 – 66м² (розсадне відділення, маточник ківі та приміщення для дорощування рослин); №5 – 63,9м² (теплиця цикасів, вік яких орієнтовно – 250-260 років).

Нині у теплично-оранжерейному комплексі УНУС вирощуються рослини з понад 40 родин. Виконується науково-дослідна робота аспірантів, докторантів та студентів університету.

*Проректор з наукової та інноваційної діяльності
доктор с.-г. наук, професор Віктор КАРПЕНКО
(За матеріалами видань з фонду музейних кімнат наукової бібліотеки УНУС)*